

ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒՄ ԵՆ ԱՐՎԵՍՏԱԲԱՆՆԵՐԸ

2013-ին ընթերցողների սեղանին դրվեց ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի տնօրեն, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Արարատ Աղասյանի հեղինակած «Ռուսական պոեզիայի զանձարանից» ժողովածուն, որտեղ ներառված էին XIX-XX դարերի ռուսական պոեզիայի վեց տասնյակ հատընտիր նմուշներ ու դրանց հայերեն թարգմանությունները:

Մեր հանդեսի անդրանիկ համարում առաջին անգամ ներկայացնում ենք Ա.Աղասյանի նոր թարգմանություններից մի քանիսը: Այս անգամ արվեստաբան-թարգմանիչն ընտրել է այսպես կոչված «Արծաթե դարի» ռուս անվանի բանաստեղծներ Կոնստանտին Բալմոնտի, Զինաիդա Գիպիուսի, Նիկոլայ Գումիլյովի, Իգոր Սևերյանինի և Աննա Ախմատովայի ստեղծագործությունները:

КОНСТАНТИН БАЛЬМОНТ (1867–1942)**СНЕЖИНКА**

Светло-пушистая
Снежинка белая,
Какая чистая,
Какая смелая!

Дорогой бурною
Легко проносится,
Не в высь лазурную,
На землю просится.

Лазурь чудесную
Она покинула,
Себя в неизвестную
Страну низринула.

В лучах блистающих
Скользит, умелая,
Средь хлопьев тающих
Сохранно-белая.

Под ветром веющим
Дрожит, взмечается,
На нем, лелеющем,
Светло качается.

Его качелями
Она утешена,
С его метелями
Крутится бешено.

Но вот кончается
Дорога дальняя,
Земли касается
Звезда кристальная.

Лежит пушистая
Снежинка смелая.
Какая чистая,
Какая белая!

1903

ԿՈՆՍԱՆՏԻՆ ԲԱԼՄՈՆՏ (1867–1942)

ՁՆԱՓԱԹԻԼ

Պայծառ, փետրաթեթև
 Ձնափաթիլ ճերմակ,
 Այնքա՛ն խիզախ ու խև,
 Մաքուր ու անապակ:

Ճամփով փոթորկալից
 Անցնում է վարընթաց
 Եվ բիլ բարձունքներից
 Դանդաղ իջնում է ցած:

Լքել է նա, մերժել
 Երկինքը հիասքանչ,
 Նետվել-գահավիժել
 Անդունդը անճանաչ:

Ցուքերի մեջ շողշող
 Դառնում է կաթնագույն,
 Փաթիլներից հալչող
 Զանազանվում իսկույն:

Հյուսիսաշունչ հողմից
 Դողում է, վերանում,
 Գորովագույթ հովի
 Գրկում է օրորվում:

Քամուց տարութերված՝
 Մխիթարվում, ապա
 Բքի հետ մոլեգնած
 Պտուտանում է նա:

Սակայն սպառվել է արդ
 Ճամփան հեռագնաց,
 Բյուրեղն աստեղազարդ
 Գետնին է տապալված:

Ընկած է փետրաթև
 Փաթիլը կաթնաթույր,
 Այնքա՛ն խիզախ ու խև,
 Զուլալ ու մաքրածույլ:

1903

ЗИНАИДА ГИППИУС (1869-1945)**КРИК**

Изнемогаю от усталости,
Душа изранена, в крови...
Ужели нет над нами жалости,
Ужель над нами нет любви?

Мы исполняем волю строгую,
Как тени – тихо, без следа,
Неумолимою дорогою
Идем – неведомо куда.

И ноша жизни, ноша крестная,
Чем далее, тем тяжелей...
И ждет кончина неизвестная
У вечно закрытых дверей.

Без ропота, без удивления
Мы делаем, что хочет Бог.
Он создал нас без вдохновения
И полюбить, создав, не мог.

Мы падаем, толпа бессильная,
Бессильно веря в чудеса,
А сверху, как плита могильная,
Слепые давят небеса.

1896

ԶԻՆԱԻԴԱ ԳԻՊԻՈՒՍ (1869-1945)**ՃԻՉ**

Հոգնությունից ուժաթափվում եմ,
 Հոգիս հիվանդ է, անկորով...
 Երկնքի տակ, ինչպես պարզվում է,
 Ոչ կարեկցանք կա, ոչ գորով:

Աստծո կամոք խստապահանջ,
 Ստվերների պես՝ անհետ ու լուռ,
 Խավար ճամփով մենք աննահանջ
 Գնում ենք՝ չգիտես, թե ուր:

Մեր կյանքի խաչը, կյանքի բեռը
 Մի կերպ ենք մեր ուսին տանում...
 Եվ առհավետ փակված դռները
 Վերջ ու վախճան են խոստանում:

Մենք անտրտունջ և անհապաղ
 Անում ենք մեր Տիրոջ ուզածը:
 Նա արարեց մեզ, բայց, ավա՛ղ,
 Չհավանեց ինքն իր ստեղծածը:

Ամբոխը մեր անզոր, անկար է,
 Ապավինել ենք հրաշքի,
 Հսկայական տապանաքար է
 Թվում կամարը երկնքի:

1896

НИКОЛАЙ ГУМИЛЕВ (1886-1921)**У КАМИНА**

Наплывала тень... Догорал камин.
Руки на груди, он стоял один,

Неподвижный взор устремляя вдаль,
Горько говоря про свою печаль:

“Я пробрался в глубь неизвестных стран,
Восемьдесят дней шел мой караван;

Цепи грозных гор, лес, а иногда
Странные вдали чьи-то города,

И не раз из них в тишине ночной
В лагерь долетал непонятный вой.

Мы рубили лес, мы копали рвы,
Вечерами к нам подходили львы.

Но трусливых душ не было меж нас.
Мы стреляли в них, целясь между глаз.

Древний я отрыл храм из-под песка,
Именем моим названа река,

И в стране озер пять больших племен
Слушались меня, чтили мой закон.

Но теперь я слаб, как во власти сна,
И больна душа, тягостно больна;

Я узнал, узнал, что такое страх,
Погребенный здесь в четырех стенах;

Даже блеск ружья, даже плеск волны
Эту цепь порвать ныне не вольны...”

И, тая в глазах злое торжество,
Женщина в углу слушала его.

1910

ՆԻԿՈԼԱՅ ԳՈՒՄԻԼՅՈՎ (1886-1921)

ՕՋԱԽԻ ՄՈՏ

Մարմրող օջախ... Ծավալվող շվաք:
Նա կանգնած էր լուռ, մտամոխի, մենակ,

Հայացքով անշարժ նայելով հեռվին,
Խոսելով տրտում իր վշտի մասին.

«Երկրներ տեսա անձանոթ, անեղծ,
Քարավանը իմ ութսուն օր քայլեց:

Անտառներ, լեռներ՝ խիստ ու ահավոր,
Քաղաքներ օտար, խորթ և անսովոր:

Այնտեղից հաճախ գիշերվա ժամին
Ոռնաձայն էր խուլ հասնում ճամբարին:

Անտառ էինք հատում, խրամատ բանում,
Աղյուծներն էին մեզ մթով մոտենում:

Վախ չունեի ոչ ոք: Աչքը գազանի
Գնդակն էր խոցում մեր հրացանի:

Ավազի տակից պեղեցի մի վանք,
Անանուն մի գետ կոչվեց իմ անվամբ,

Հինգ խոշոր ցեղեր լճաշատ երկրում՝
Կամքս հարգելով, ինձ էին ենթարկվում:

Բայց դարձել եմ ես թույլ ու անեռանդ,
Տկար է հոգիս, ախտավոր, հիվանդ:

Չորս պատերի մեջ կենդանի թաղված՝
Ես զգացի, զգացի վախն անդիմադարձ:

Նույնիսկ զենքը ցուլ, վետը ծփծփան
Անկարող են արդ պատռել այդ շղթան...»

Եվ հրճվանքը չար աչքերում պահած՝
Լսում էր նրան կինը լռակյաց:

1910

ИГОРЬ СЕВЕРЯНИН (1887-1941)

* * *

Это было у моря, где ажурная пена,
Где встречается редко городской экипаж...
Королева играла – в башне замка – Шопена,
И, внимая Шопену, полюбил ее паж.

Было все очень просто, было все очень мило:
Королева просила перерезать гранат,
И дала половину, и пажа истомила,
И пажа полюбила, вся в мотивах сонат.

А потом отдавалась, отдавалась грозово,
До восхода рабыней проспала госпожа...
Это было у моря, где волна бирюзова,
Где ажурная пена и соната пажа.

1910

ԻԳՈՐ ՍԵՎԵՐՅԱՆԻՆ (1887-1941)

* * *

Ծովափին մի դղյակ կար, ուր ալիքը գանգուր էր,
Հազվադեպ էր անցնում ձիակառքն այստեղով...
Շոպենով հիացած թագուհին նվագում էր,
Ու սիրեց նրան պաժը՝ Շոպենից ազդվելով:

Ամեն ինչ բնական էր, ամեն ինչ բարետես էր.
Կարմիր նուռ կտրեցին թագուհու պահանջով,
Ու մեկնեց սիրալիր նա պաժին նռան կեսը,
Ու պաժին հմայեց սոնատի ղողանջով:

Իսկ հետո հանձնվեց, և ճայթեց փոթորիկը,
Այդ գիշեր տիրուհին աղախին էր, նաժիշտ...
Ծովափին մի դղյակ կա, ուր կապույտ է ալիքը,
Ու ջրում փրփրում են սոնատները պաժի:

1910

АННА АХМАТОВА (1889-1966)**ЛОТОВА ЖЕНА**

*Жена же Лотова оглянулась позади
его и стала соляным столпом.*

Книга Бытия

И праведник шел за посланником Бога,
Огромный и светлый, по черной горе.
Но громко жене говорила тревога:
Не поздно, ты можешь еще посмотреть
На красные башни родного Содома,
На площадь, где пела, на двор, где пряла,
На окна пустые высокого дома,
Где милому мужу детей родила.
Взглянула – и, скованы смертною болью,
Глаза ее больше смотреть не могли;
И сделалось тело прозрачною солью,
И быстрые ноги к земле приросли.

Кто женщину эту оплакивать будет?
Не меньшей ли мнится она из утрат?
Лишь сердце мое никогда не забудет
Отдавшую жизнь за единственный взгляд.

1924

ԱՆՆԱ ԱԽՄԱՏՈՎԱ (1889-1966)

ՂՈՎՏԻ ԿԻՆԸ

Ղովորի կինը ետ նայեց

ու դարձաւ աղէ արձան:

Գիրք Ծննդոց

Աստծո ղեսպանի կամքին հնազանդ
Սարն էր բարձրանում Ղովորը սրբակյաց,
Բայց նրա կնոջ հոգին քարութանդ
Ասում էր. «Շրջվի՛ր, որ տեսնես լքված
Սողոմը կրկին՝ հրապարակը, շուկան,
Քաղաքի կարմիր աշտարակները,
Պատուհանները հարազատ այն տան,
Որտեղ ծնվել են քո զավակները»:
Շրջվեց, և սաստիկ, մահացու մի ցավ
Կնոջ աչքերը կուրացրեց իսկույն,
Մարմինը նրա աղե սյուն դարձավ,
Գետնին գամվեցին ոտքերը շարժուն:

Չի ողբա ոչ ոք կորուստն այդ չնչին,
Միայն իմ սրտում կմնա անմար
Հիշատակը յուր, ով զոհվեց վերջին՝
Կարոտով լեցուն հայացքի համար:

1924

КОНСТАНТИН БАЛЬМОНТ (1867–1942)**СНЕЖИНКА**

Светло-пушистая
Снежинка белая,
Какая чистая,
Какая смелая!

Дорогой бурною
Легко проносится,
Не в высь лазурную,
На землю просится.

Лазурь чудесную
Она покинула,
Себя в неизвестную
Страну низринула.

В лучах блистающих
Скользит, умелая,
Средь хлопьев тающих
Сохранно-белая.

Под ветром веющим
Дрожит, взмывается,
На нем, лелеющем,
Светло качается.

Его качелями
Она утешена,
С его метелями
Крутится бешено.

Но вот кончается
Дорога дальняя,
Земли касается
Звезда кристальная.

Лежит пушистая
Снежинка смелая.
Какая чистая,
Какая белая!

ԿՈՆՍԱՆՏԻՆ ԲԱԼՄՈՆՏ (1867–1942)

ՁԱՓԱԹԻԼ

Պայծառ, փետրաթեթև
 Ձնափաթիլ ճերմակ,
 Այնքա՞ն խիզախ ու խև,
 Մաքուր ու անապակ:

Ճամփով փոթորկալից
 Անցնում է վարընթաց
 Եվ բիլ բարձունքներից
 Դանդաղ իջնում է ցած:

Լքել է նա, մերժել
 Երկինքը հիասքանչ,
 Նետվել-գահավիժել
 Անդունդը անճանաչ:

Ցուքերի մեջ շողշող
 Դառնում է կաթնագույն,
 Փաթիլներից հալչող
 Զանազանվում իսկույն:

Հյուսիսաշունչ հողմից
 Դողում է, վերանում,
 Գորովագույթ հովի
 Գրկում է օրորվում:

Քամուց տարուբերված՝
 Մխիթարվում, ապա
 Բքի հետ մոլեգնած
 Պտուտանում է նա:

Սակայն սպառվել է արդ
 Ճամփան հեռագնաց,
 Բյուրեղն աստեղազարդ
 Գետնին է տապալված:

Ընկած է փետրաթև
 Փաթիլը կաթնաթույր,
 Այնքա՞ն խիզախ ու խև,
 Զուլալ ու մաքրաճույլ:

1903

ЗИНАИДА ГИППИУС (1869-1945)**КРИК**

Изнемогаю от усталости,
Душа изранена, в крови...
Ужели нет над нами жалости,
Ужель над нами нет любви?

Мы исполняем волю строгую,
Как тени – тихо, без следа,
Неумолимою дорогою
Идем – неведомо куда.

И ноша жизни, ноша крестная,
Чем далее, тем тяжелей...
И ждет кончина неизвестная
У вечно закрытых дверей.

Без ропота, без удивления
Мы делаем, что хочет Бог.
Он создал нас без вдохновения
И полюбить, создав, не мог.

Мы падаем, толпа бессильная,
Бессильно веря в чудеса,
А сверху, как плита могильная,
Слепые давят небеса.

1896

ՋԻՆԱԻԴԱ ԳԻՊԻՈՒՍ (1869-1945)**ՃԻՉ**

Հոգնությունից ուժաթափվում եմ,
 Հոգիս հիվանդ է, անկորով...
 Երկնքի տակ, ինչպես պարզվում է,
 Ոչ կարեկցանք կա, ոչ գորով:

Աստծո կամոք խստապահանջ,
 Ստվերների պես՝ անհետ ու լուռ,
 Խավար ճամփով մենք աննահանջ
 Գնում ենք՝ չգիտես, թե ուր:

Մեր կյանքի խաչը, կյանքի բեռը
 Մի կերպ ենք մեր ուսին տանում...
 Եվ առհավետ փակված դռները
 Վերջ ու վախճան են խոստանում:

Մենք անտրտունջ և անհապաղ
 Անում ենք մեր Տիրոջ ուզածը:
 Նա արարեց մեզ, բայց, ավա՛ղ,
 Չհավանեց ինքն իր ստեղծածը:

Ամբոխը մեր անզոր, անկար է,
 Ապավինել ենք հրաշքի,
 Հսկայական տապանաքար է
 Թվում կամարը երկնքի:

1896

НИКОЛАЙ ГУМИЛЕВ (1886-1921)**У КАМИНА**

Наплывала тень... Догорал камин.
Руки на груди, он стоял один,

Неподвижный взор устремляя вдаль,
Горько говоря про свою печаль:

“Я пробрался в глубь неизвестных стран,
Восемьдесят дней шел мой караван;

Цепи грозных гор, лес, а иногда
Странные вдали чьи-то города,

И не раз из них в тишине ночной
В лагерь долетал непонятный вой.

Мы рубили лес, мы копали рвы,
Вечерами к нам подходили львы.

Но трусливых душ не было меж нас.
Мы стреляли в них, целясь между глаз.

Древний я отрыл храм из-под песка,
Именем моим названа река,

И в стране озер пять больших племен
Слушались меня, чтили мой закон.

Но теперь я слаб, как во власти сна,
И больна душа, тягостно больна;

Я узнал, узнал, что такое страх,
Погребенный здесь в четырех стенах;

Даже блеск ружья, даже плеск волны
Эту цепь порвать ныне не вольны...”

И, тая в глазах злое торжество,
Женщина в углу слушала его.

1910

ՆԻԿՈԼԱՅ ԳՈՒՄԻԼՅՈՎ (1886-1921)

ՕՋԱԽԻ ՄՈՏ

Մարմրող օջախ... Ծավալվող շվաք:
Նա կանգնած էր լուռ, մտամոհմի, մենակ,

Հայացքով անշարժ նայելով հեռվին,
Խոսելով տրտում իր վշտի մասին.

«Երկրներ տեսա անձանոթ, անեղծ,
Քարավանը իմ ութսուն օր քայլեց:

Անտառներ, լեռներ՝ խիստ ու ահավոր,
Քաղաքներ օտար, խորթ և անսովոր:

Այնտեղից հաճախ գիշերվա ժամին
Ոռնաձայն էր խուլ հասնում ճամբարին:

Անտառ էինք հատում, խրամատ բանում,
Առյուծներն էին մեզ մթով մոտենում:

Վախ չունեի ոչ ոք: Աչքը գազանի
Գնդակն էր խոցում մեր հրացանի:

Ավազի տակից պեղեցի մի վանք,
Անանուն մի գետ կոչվեց իմ անվամբ,

Հինգ խոշոր ցեղեր լճաշատ երկրում՝
Կամքս հարգելով, ինձ էին ենթարկվում:

Բայց դարձել եմ ես թույլ ու անեռանդ,
Տկար է հոգիս, ախտավոր, հիվանդ:

Չորս պատերի մեջ կենդանի թաղված՝
Ես զգացի, զգացի վախն անդիմադարձ:

Նույնիսկ զենքը ցուլ, վետը ծփծփան
Անկարող են արդ պատռել այդ շղթան...»

Եվ հրճվանքը չար աչքերում պահած՝
Լսում էր նրան կինը լռակյաց:

1910

ИГОРЬ СЕВЕРЯНИН (1887-1941)

* * *

Это было у моря, где ажурная пена,
Где встречается редко городской экипаж...
Королева играла – в башне замка – Шопена,
И, внимая Шопену, полюбил ее паж.

Было все очень просто, было все очень мило:
Королева просила перерезать гранат,
И дала половину, и пажа истомила,
И пажа полюбила, вся в мотивах сонат.

А потом отдавалась, отдавалась грозово,
До восхода рабыней проспала госпожа...
Это было у моря, где волна бирюзова,
Где ажурная пена и соната пажа.

1910

ԻԳՈՐ ՍԵՎԵՐՅԱՆԻՆ (1887-1941)

* * *

Ծովափին մի դղյակ կար, ուր ալիքը գանգուր էր,
Հազվադեպ էր անցնում ձիակառքն այստեղով...
Շոպենով հիացած թագուհին նվագում էր,
Ու սիրեց նրան պաժը՝ Շոպենից ազդվելով:

Ամեն ինչ բնական էր, ամեն ինչ բարետես էր.
Կարմիր նուռ կտրեցին թագուհու պահանջով,
Ու մեկնեց սիրալիր նա պաժին նռան կեսը,
Ու պաժին հմայեց սոնատի ղողանջով:

Իսկ հետո հանձնվեց, և ճայթեց փոթորիկը,
Այդ գիշեր տիրուհին աղախին էր, նաժիշտ...
Ծովափին մի դղյակ կա, ուր կապույտ է ալիքը,
Ու ջրում փրփրում են սոնատները պաժի:

1910

АННА АХМАТОВА (1889-1966)**ЛОТОВА ЖЕНА**

*Жена же Лотова оглянулась позади
его и стала соляным столпом.*

Книга Бытия

И праведник шел за посланником Бога,
Огромный и светлый, по черной горе.
Но громко жене говорила тревога:
Не поздно, ты можешь еще посмотреть
На красные башни родного Содома,
На площадь, где пела, на двор, где пряла,
На окна пустые высокого дома,
Где милому мужу детей родила.
Взглянула – и, скованы смертною болью,
Глаза ее больше смотреть не могли;
И сделалось тело прозрачною солью,
И быстрые ноги к земле приросли.

Кто женщину эту оплакивать будет?
Не меньшей ли мнится она из утрат?
Лишь сердце мое никогда не забудет
Отдавшую жизнь за единственный взгляд.

1924

ԱՆՆԱ ԱԽՄԱՏՈՎԱ (1889-1966)

ՂՈՎՏԻ ԿԻՆԸ

Ղովորի կինը ետ նայեց

ու դարձաւ աղէ արձան:

Գիրք Ծննդոց

Աստծո դեսպանի կամքին հնազանդ
 Սարն էր բարձրանում Ղովորը սրբակյաց,
 Բայց նրա կնոջ հոգին քարոքանդ
 Ասում էր. «Շրջվի՛ր, որ տեսնես լքված
 Սողոմը կրկին՝ հրապարակը, շուկան,
 Քաղաքի կարմիր աշտարակները,
 Պատուհանները հարազատ այն տան,
 Որտեղ ծնվել են քո զավակները»:
 Շրջվեց, և սաստիկ, մահացու մի ցավ
 Կնոջ աչքերը կուրացրեց իսկույն,
 Մարմինը նրա աղէ պուն դարձավ,
 Գետնին գամվեցին ոտքերը շարժուն:

Չի ողբա ոչ ոք կորուստն այդ չնչին,
 Միայն իմ սրտում կմնա անմար
 Հիշատակը յուր, ով զոհվեց վերջին՝
 Կարոտով լեցուն հայացքի համար:

1924